

Pan Přemysl Plaček metakritikem

Vydavatel Přehledu revui posadil se sám na nejvyšší soudnou stolicí království Českého a pohání před ní kritiky, kasíruje brevi manu jejich soudy, kárá, trestá, napravuje křivdy; jakýsi Spytihněv kritický. Dává satisfakci umlčovaným geniům, jako jsou Vyskočil, Lešehrad a Štoviček-Lenský. „Také kniha Q. M. Vyskočila Hry s panenkami nebyla posud po zásluze oceněna, ač jsou v ní pozoruhodné arabesky, psané slohem opravdu básnickým,“ libuje si znalecky p. Plaček. Zatím jest třeba říci se vším důrazem p. Plačkovi, že neumí ani poctivě referovat o holých faktech. Píše-li na př., že Hladíkovo Vlnobití bylo „celkem přijato na všech stranách se zasloužilou sympatií“ a uvádí-li na důkaz té sympatie posudky Práva lidu, Času a Lidových novin, falšuje skutečnost: posudky jmenovaných listů byly odmítavé. Nepěkného klepaření dopouští se p. Plaček, obviňuje-li referenta Noviny dr JPKa ze „zřejmé zaujatosti proti p. Dykovi“. To je řekněme prostě neslušná. Dr JPK přiznal p. Dykovi dost a dost talentu, ale ukázal a dokázal p. Dykovi nejmenší citění a smýšlení, uměleckou nestylovost, nedostatek spisovatelské zodpovědnosti — dokázal to v 7. čísle tohoto listu¹ důkazy tak jasnými, že by přesvědčily snad i Tataru. To jsou ovšem všecko věci, které jdou nad obzor p. Plačkův. Ale právě proto jest nutno rozhodně zakříknouti tohoto ochotníka v nejhorším smyslu slova, který si osobuje funkci, k níž nemá nejmenší schopnosti a vnitřní legitimace.

Časy se mění a lidé s nimi

pozvdychl si poslední Přehled: k útěše jeho dodávám, že však malichernost lidská zůstává a přetrvává všecko: i velkou lásku, i velkou nenávisť. Zahýřila si zase jednou v posledním Přehledě, kde satirickou Musu p. Chalupného podnítila k parodii sardanapalského bakchanálu, na něž se zalíbilo p. redaktorovi povýšit prostou přátelskou večeří (couvert 2 K), uspořádanou Slavií na počest Macharovu a k níž byla pozvána i moje nepatrnost. Fantasie p. Chalupného slyší sice šumět po půlnoci v číších šampaňské (škoda, že nejmenovala marku!), ale slušnost jeho neráčí brát na vědomí, co jsem recitoval, ačkoliv to stálo výslovně v té potřebě lokálce Času. Tedy vězí p. Chalupný, že jsem přečetl z Macharovy knihy 1893—96 dvě básně, které miluji: Valeria Asiatica a Juliana Apostatu. Při čemž bude mně snad dovoleno vyslovit přání, aby přehledovci vždy tak diskretně a plaše pozdravovali za slavnostních příležitostí své přátele, jako já jsem tímto způsobem pozdravil Machara; není to přání tak zcela nepodstatné, jak se snad zdá. Ostatně vedle mne přišli do Slaviie pozdravit Machara i čtyři mladí spolupracovníci Přehledu a ti jistě ochotně popíší

1 - [Viz zde str. 282 a n.]

Ke své přednášce o moderní literatuře české

v cyklu Slaviie 7. dubna [1909] podávám zde několik vět na vysvětlenou, která by byla zbytečná všude jinde, jež však jest, žel, nutná v otrávených a prohaných poměrech českých.

Nechtěl a nemohl jsem ani podati v jediné přednášce *dějiny* moderní literatury české (a přednáška má svým titulem nic takového neslibovala): k tomu bylo by třeba přednášek několika. Ve své přednášce chtěl a mohl jsem podati jen *vývojovou logiku* moderní literatury české; směry a dráhy, jimiž se brala; historické podmínky tohoto vývoje; ráz, který ji odlišuje od jiných literatur evropských. Proto mohl jsem z našich moderních autorů povšimnouti si jen těch, kdož mají význam vývojový a směrový, kdož stojí na křižovatkách drah a směrů, a ovšem směrů *estetických* v úzkém smyslu slova. Nejmenoval-li jsem na příklad Holečka, Herbena nebo Novákovou, nebagatelizuji jich tím, jak mne insinuuje *Den*; nikoliv, vážím si jejich díla, ale těžiště jeho není ve stránce estetické, nýbrž v psychologii duše lidové nebo národní; rozebíral bych dílo jejich, kdybych chtěl podat moderní *dějiny* literární, ale musil jsem je pominout v přednášce, v níž šlo o vývoj moderních *forem* básnických.

Ale i jinak byl jsem nucen zredukovat na polovici původní svůj plán, když jsem prostřed přednášky pochopil, že bych musil mluvit alespoň tři hodiny, kdežto síly hlasové mne již opouštěly; nemohl jsem jimi ovládnout sálu tak prostorného. Soudil jsem, že lépe jest charakterisovat slušně literátů deset než dotknout se povrchně a ledabyly jmen dvaceti. *Ostatně přednáška má o původním svém plánu vyjde co nejdříve tiskem a pak stojím za každým jejím slovem a dočkám každého útoku na ni.*

Za to vrhá se na mne česká literární perfidnost v *Národních listech* a ve *Dni* — a vrhá se na mne ovšem anonymně a prohaně; to již jest znak moderní české duše, jak jí rozumějí Národní listy a *Den*. Literární historik *Dne* zanesl dokonce své kukaččí vejce do lokální rubriky „denních zpráv“ — to mluví o jeho poctivosti a čestnosti za dlouhé výklady.

V *Národních listech* vrhl se na mne nějaký literát, jenž je členem redakce, a těžce nesl, že jsem ho nejmenoval, způsobem vedle něhož jest způsob *Nájemníků* gentlemanský. Nemohl říci, že mně spílá proto, že jsem pominul jeho, a proto vymyslel si holou a pustou lež, že jsem se ani slovem nezminil o Svatopluku Čechovi a Jaroslavu Vrchlickém (touž holou lež opakuje po něm poctivý literární historik ze *Dne*).

Nuže, Vrchlický byl jmenován třikrát: charakterisoval jsem jej jako renesančního básníka českého a vytкнуł jsem ovšem i všecky stinné stránky jeho historického diletantismu, a na Svát. Čechovi demonstroval jsem rozklad romantismu — opakoval jsem resultát své studie o něm, kterou jsem uveřejnil v I. ročníku *Noviny*.¹

Neučinil jsem vůbec ve své přednášce nic, než že jsem opakoval v nejstručnější

1 - [Viz Duše a dílo, 6. vyd. 1950, str. 85 a n.]

formě výsledek svých literárních studií a úvah, které jsem uveřejnil kdysi v *Literárních listech*, v *Bojích o zítřek*, v *Novině*. A ovšem nikdo poctivý a čestný nemohl ode mne nic jiného očekávat; mít dvojí svědomí, jedno pro forum externí, druhé pro literární soukromí, přenechávám zakukleným gentlemanům, kteří se na mne tak pytlácky vrhli.

Je-li třeba již mluvit o literárních domácnostech, tož vězte, že jsem hrd na domácnost svou; vyvolil jsem si ji dobrovolně: vyvolil jsem si ji, opakuji, neboť měl jsem opravdu na vybranou a nebylo v českém světě literárních dveří, které by se přede mnou zavíraly. Stýkám-li se s někým, předpokládá to u mne, že si ho vážím, a s kým se stýkám, toho i vyznávám: stýkám se s ním proto, že jsem s ním vnitřně spřízněn, že jsem s ním téhož duševního rodu. A přál bych si, aby tak čisté pouto vázalo i mé dva zakuklené odpůrce: vaše pytlácké kamarádství není ještě přátelství.

Že jsem ve své přednášce povšímnul si jen svých přátel a že jsem měl pro ně chorobný nebo fanatický obdiv, jest zase lež počestného pytláka. Bezruč není mým přítelem, právě jako jím není Karásek ze Lvovic; a Březina jest mně stejně vzdálen nebo stejně blížek jako Machar. Ale ovšem na druhé straně jest pravda, že si nedám nikoho vnučovovat žurnalistickými halapartnickými za ideového vůdce moderní české literatury, třebaš dělal hluk sebevětší. Hluk není ještě melodie, říkal Carlyle, a u mne rozhoduje melodie a ne kopa potišťeného rachotivého papíru.

Šmok z Národních listů stříknul svou ubohou slinou také po Svobodovi. Ne, abych hájil autora *Rozkvětu* proti útoku tak zoufale bezduchému a malodušnému, ale abych obhájil svého „francouzského a anglického jemného vkusu“, připomínám svému evropsky vzdělanému šmokovi slovo Ruskinovo, že každé „dobré a pravé umění jest selské a sousedské“, a slovo Delacroixovo, že mu není nic v umění odpornějšího než maloměsták srdcem, který myslí, že si promění duši, bude-li se denně koupat v pařížské voňavce. Svobodovo umění, třebaš sousedské, jest každému opravdovému znalci milejší než napařumovaná lež evropsko-českých commis-voyageurs.

Václav Hladík

přihlásil se tedy před několika dny pisatelem mstivého osobního útoku na mne za přednášku o literatuře ve Slavii. Přihlásil se ovšem, až když jsem napsal na jeho ctná záda po paměti ve tmě charakteristiku poněkud plastickou a když jsem jej tak morálně vyvlékl z jeho zákeřnické tmy. A přihlásil se ovšem jako lidé jemu podobní: s mravním rozhořčením. Takový je již znak všech šmoků. Šmok ztropí cosi nehezkého, lže a pomlouvá, uráží osobně; píše o přednášce, na níž nebyl, a píše ovšem o ní nepravdy; a všecko anonymně. A když jej pojmenuješ vlastním a náležitým jménem, jest mravně rozhořčen. Protestuje jako evropsky vzdělaný a zcestovalý holičský pomocník: je gentleman a tys hrubec. Dovolává se souborového kodexu proti tobě — on, který tě přepadl anonymně, ve tmě a zezadu . . .

Hned když jsem četl první výpad Hladíkův, pochopil jsem jasně situaci. V Čechách vždycky, chce-li tě někdo urazit, schová se za sochy literárních bohů ať opravdových, ať domnělých. To je psychologie české úcty národních heroů. Slušnou a pracovní studii literárně historickou napsat o Vrchlickém nebo Čechovi — dokázat

literárním činem svou úctu a zdůvodnit ji — to Hladíkovi nikdy nenapadlo. Vzpomněl si na své velikány, až když se mohl za jejich sochy schovat, aby po mně hodil kamenem msty a urážky. Opakuje se v Čechách případ Machar—Hálek. O Hálkovi nevěděl z jeho přátel nikdo, až když s jeho piedestalu mohl plvat po Macharovi.

Neboť jest třeba povědět, že jsem se v poslední době „prohřešil“ proti Hladíkovi dvakrát: kladně a záporně.

a) *Záporně*: nejmenoval jsem ho ve své přednášce;

b) *Kladně*: mluvil jsem o něm poslední dobou v *Novině*, ale bez náležité zásoby kadidla. („Píše-li [Přehled revuí], že Hladíkovo Vlnobití bylo „tiskem přijato na všech stranách se zaslouženou sympatií“, a uvádí-li na důkaz té sympatie posudky Práva lidu, Času a Lidových novin, falšuje skutečnost: posudky jmenovaných listů byly odmítavé. Stránka 288 [zde str. 394].)

Tady jest moje „provinění“ a ne v tom, co jsem řekl nebo neřekl o Sv. Čechovi a Vrchlickém. Ti dva velební starci mají v české domácnosti jen účel dekorační jejich busty svrhnou se občas na hlavu někomu nepohodlnému, když jde náhodou mimo ně, a jinak sседá se na nich klidně dál prach. České „ctění hrdin“ — jaká by to byla kniha! A kde jest Carlyle, který ji napíše?

— — — — —

Hladíkova šmokovská metoda jest úžasně prostá: lhát, lhát a lhát. Napsal na př. minule, že jsem ve své přednášce mluvil o jednom bývalém svém příteli, s nímž jsem se rozešel a s nímž prý nyní podrážděně polemisuji. Tato perfidnost může se vztahovati jen na p. Dyka. Ale je to čirá lež: já s p. Dykem nikdy jsem se nestýkal a nikdy nebyli jsme přátelé — ba prostě ani ne známí. A ovšem opakuje i starou lež, že jsem „umličoval a bagatelisoval“ Vrchlického a Čecha. Mám náhodou steno-gram své přednášky, i mohu usvědčit šmoka zrovna právně:

„U nás rozklad romantismu a přechod z něho k realismu dál se později a povolněji¹. Svatopluk Čech je ve svých prvních básních, v Evropě, v Adamitech, romantikem byronovským, v Čerkesovi jest pod vlivem Lermontova, ale na konci své dráhy modlí se kvietisticky k „Neznámému“ a v Nových písniích slaví skromného hrdinu práce jako reka budoucnosti. To jest ovšem úplná abdikace romantismu.“

„K nám vnikla renesance pozdě, později ještě než do Německa, kde jest první renesanční básník velkého stylu Goethe. U nás jest první renesanční básník až Vrchlický.“

„Filosofický poměr k poesii má vlastně česká poesie od Jungmanna až do Vrchlického.“

„V umění platí jen ta forma a ten styl, které vyrostly z daného materiálu, které byly pracně vyvozeny z životní empirie. Neurážím lumrovce, tvrdím-li, že u nich tomu většinou tak není, že byli epigony, kteří přejímali často hotové formy a formule. Není pochyby, že Vrchlický má řadu krásných básní, ale básně nedělají ještě literaturu; básně dělají jen krásné anthologie; literaturu dělají velké osobnosti.“

— — — — —

1 - Rozuměj: než v Rusku.